

126 (126).
GRİGOR EKİZYAN'IN ANLATTIKLARI
(1921, MALATYA DOĞUMLU)

1915 yılına kadar babam demirciymiş; saban, saban demiri, silah-milah imal edermiş. Bir gün Türkler gelip evimizi aramışlar. Malatya Ermenileri çok iyi örgütlendikleri için hep hazır olurlarmış. Her ailede 1-2 tüfek bulunurmuş.

İşte bir gün iki Türk zabıt gelip, babama : “Tüfeklerini ver” demiş.

Zira babamın tüfeğini sattığı kişiden, tüfeğini kimden satın aldığını öğrenmişlerdi.

Babam : “Benim tüfeğim yok” demiş.

- Nasıl olmaz? Biz olduğunu biliyoruz. Silahın olduğunu da, kaç tane silahın olduğunu da biliyoruz.

Babam tüfeğini bahçeye, ağacın altına gömmüşmüş, onlara yerini göstermeye gitmiş. Orayı kazmışlar; yok. Burayı kazmışlar; yok.

- Hiç fark etmez. Tüfeğini vereceksin ki, götürelim, demişler Türkler.

Sonunda toprağı kazıp, tüfeği içinden çıkarmışlar; kendisini de, tüfeğiyle birlikte alıp götürmüşler. Evden çıkarken, karanlıkta Türklerden biri kendisini tanımış ve arkadaşına : “Tüfeği götürdüğümüz yeter; kendisini niye götürüyoruz ki? Bırakalım gitsin” demiş.

Bu şekilde babamı serbest bırakmışlar; babam eve dönmüş.

Birkaç gün sonra, başka zabıtlar gelip, babamı götürmüşler; gidiş o gidiş. Ellerine kelepçe takmışlar; kaçmasınlar diye de, iki kişiyi birbirine bağlamışlar; Türk işini sağlama alır. Onu nereye götürdüklerini Allah bilir.

Birkaç gün yürütmüşler. Babam zanaatkâr adam olduğundan, cebinde ege varmış. Kelepçeyi yavaş yavaş egeleyip, kesmiş; biri diğerinden ayrılmış. Kaçmayı düşünmüş. Gündüz gözüyle kaçmak imkânsızmış; gece kaçmaya karar vermişler. Sürgünleri açık bir yere gecelemeğe götürdüklerinde, o gece kaçmaya karar vermişler. Gidip nöbetçiye “sıkıştık” diye rica etmişler. Nöbetçi onlara izin vermiş; ama kaçmamışlar; yılanın elinden insan kaçabilir mi? İkinci defa yine “sıkıştık” diye rica etmişler. Türk nöbetçi yine izin vermiş; ama onlar kaçmaya cesaret edememişler. Üçüncü defa yine gidip nöbetçiye “sıkıştık” demişler. Tüfekli bir asker olan nöbetçi onlara : “Ne bok yiyecekseniz, yeyin!” demiş. Bunlar cesaret toplayıp tüymüşler. Birkaç metre uzaklaştıktan sonra arkalarından bağırılmışlar : “Kaçtılar! Vurun!”

Bu şekilde babam kurtulup yine Malatya'ya dönmüş. Dostlarının yanına gitmiş; onlar kendisini kabul etmemişler; kendilerine de bir zarar gelmesinden korkmuşlar. Fırat kıyısındaki Korucuk Köyü'ne gitmiş. Orda, Hüseyin isimli bir Türk tanıdığı varmış. Hüseyin adlı o Türk “Evinde Ermeni saklayan cezalandırılır” diye bir emir olmasına rağmen babamı yanına alıp saklamış.

Bu Türkler babamı yeraltındaki bir sığınakta saklamışlar. Hava alsın diye, onu geceleri dışarı çıkarırlarmış; gün ağarırken tekrar yeraltına sokarlarmış.

Ermeni katliamı sona erdiğinde, babam Malatya'daki evine dönmek istemiş. Bu Türk Hüseyin'in altı kardeşi kendisini evlendirmek için babamdan kalmasını rica etmişler; zira o kendilerine saban, vesaire yapıyormuş; ama babam kabul etmemiş.

Türkler ona : "Eğer kabul etmiyorsan, o halde kendi evine dön" demişler.

Babam Malatya'ya gitmiş; karısının ve çocuğunun sürgün yollarında öldürüldüğünü duymuş...

Mecburen yeniden bir Ermeniyle evlenmiş; yeniden ev bark kurmuş. Ben, Grigor, babamın ilk çocuğuyum; 1921'de doğdum. Sonra, 1925'te diğer erkek kardeşim doğdu. 1929 yılına kadar babamın ailesi o Türk Hüseyin'in altı erkek kardeşiyle çok sıkı ilişkiler içerisindeydi; zira, onlar babamın hayatını kurtarmışlardı. Her yıl bize hediye olarak inek, yağ, peynir, karpuz ve daha başka pek çok şey getirirlerdi. Bu Türkler bize pek çok iyilikte bulundular. Babamı o kadar severlerdi ki, keselerle altınlarını saklaması için babama verirlerdi. Ya da, pazara geldiklerinde, alışveriş hesaplarını yapması için babamı da yanlarında götürürlerdi; babama işte o kadar güveniyorlardı.

1929 yılında, biz Malatya'dan Ermenistan'a göç etmeye karar vermiştik. Hüseyin altı kardeşiyle arabamızın önüne çıktı; yerlere yatıp, gitmememiz için rica etti; ama babam onlara : "Hayır, orası benim vatanım; gideceğim" dedi.

Türk kardeşleri : "Git, Hovhannes; ama pişman olmayasın; ama eğer iyiye, bize yaz; biz de geliriz" dediler.

İşte böyle Türkler de var.

Biz Aralık 1929'da ailece trene binip, Samsun'a gittik. Samsun'dan gemiye bindik; Trabzon'a geldik. O zamanlar ben 9 yaşındaydım. Orda on beş gün kaldık ve ordan izin alıp Batum'a gittik. Batum'dan hayvan vagonlarıyla Ermenistan'a turist olarak geldik ve burda kaldık. Bizi Malatya Mahallesi'ne getirdiler; o zamanlar bu taraflarda ev-mev yoktu. Yalnız, Okulsever Derneği on beş kadar yarım yamalak evler inşa etmişti. Bizi o evlere yerleştirdiler. Hiçbir şeyimiz yoktu. Her şeye sıfırdan başladık. Yavaş yavaş ev bark sahibi olduk. Babam ilk kolhozun temelini attı. Ne tramvay vardı, ne otobüs; ne su vardı, ne ışık, ne de yiyecek. Fıçıyla su getirip dağıtıyorlardı. Gün olur, arabanın lastiği patlar ve su getirmezlerdi. Kullanmak için yağmur ve kar sularını toplardık... evimiz şimdiki Malatya çarşısının karşısındaydı...

Bu şekilde yaşadık; kolhozda çalıştık.

1941 yılında savaş başladığında, ben gönüllü yazılıp cepheye gittim. Ama bizimkilere, kolhoz çalışanı oldukları için ekmek karnesi bile vermiyorlardı. Onlar da mecburen bahçemizde yetiştirdiğimiz üzümü, elmayı, armudu, pancarı kilosunu 100 manetten satıp, ekmek satın alarak yiyorlarmış.

O otuzlu-kırkılı yıllarda kışlar çok sert geçirdi; bugünle kıyaslamak mümkün değil...

Bizim taraflarda kimsecikler yoktu; ama yılan, akrep, fare, ne istersen vardı...

Ne uzatayım, cepheye gittim; sağ salim geri döndüm...

1960 yıllarında adamın biri Malatya'dan gelip : "Orda 150 Ermeni aile var; Ermenistan'a taşınmak istiyorlar" dedi. Ermenistan buna müsaade etmedi; "Türk müsaade etmiyor. Eğer onlar başka bir ülkeye giderlerse, mesela Fransa ya da Almanya'ya, onları ordan getirebiliriz" dedi; ama, o da kolay iş değildi; öyle ki, Malatya'daki 150 aile de darmadağın oldu; biri Amerika'ya, diğeri İngiltere'ye, bir diğeri Fransa'ya gitti. Şimdi Malatya'da tek tük Ermeniler kalmıştır.

Bundan yirmi yıl önce, 1970'lerde, bir mektup geldi. İçinde şöyle yazıyordu : "Benim adı Rıza. Korucuklu Hüseyin'in oğluyum. Siz Hovhannes'in oğlu Grigor musunuz? Sizi bulmak istiyorum. Babam Hüseyin, ölmeden önce sizi bulmamı rica etti." O, bir adam aracılığıyla adresimizi zar zor bulmuş ve o mektubu göndermişti.

Öyle ki, Türklerin arasında da iyi insanlar vardır! Babamı 6-7 yıl onlar saklamışlardı; sonra da ilişkiyi kesmemişlerdi...

Şimdi, Azerbaycanlıların arasında veya Sumgayit'te iyi insanlar yok mudur? Vardır! İyi insanlar da vardır!...